

Utposten

30 år 1972–2002

Vi var unge, nyutdannete, ivrige, entusiastiske og usikre. Vi hadde forlatt doktorskolen og sykehuslivet og våget oss ut i distriktene. Riktignok bare for en kortere tid, fordi vi var utdannet til å bli sykehusleger. Så satt vi alene på hver våre nes. Det var ikke så mange av oss. Usikkerheten snakket vi ikke om, men den var tydelig tilstede. Ville jeg klare denne jobben? Egne og andres forventninger til hva vi skulle utrette var store og økende.

Og samtidig en undring over distriktslegelivets egenart. Skulle vi velge bort sykehusveien for alltid og bli ekte og fullblods distriktsleger?

Det var vår da Utposten kom for første gang i 1972. På Nordvestlandet hadde Harald Siem, Per Wium og Tore Rud besluttet å gi ut en avis for primærleger. Kontaktbehovet mellom kolleger var hovedbegrunnelsen for avisen som skulle være et intimt husorgan for primærlegetjenesten. Etterutdanning var tema for det første nummeret. Det ble tatt til orde både for egne fag kurs og for å kunne lære av hverandre.

Det var en ny generasjon leger som ga lyd fra seg og Utposten ble fort den nye generasjonens talerør. Utposten ble et friskt pust, tonen var direkte og praksisnær, vi som satt rundt om kring i landet kjente oss igjen i det som ble omtalt. Det var både ettertanke og pågåenhet, og de 6–7 årlige numrene av Utposten ble påfyll og høydepunkter i en travel hverdag. Utposten bidro til å tydeliggjøre primærlegene. Den skapte samhold og ga identitet.

30 år senere lever Utposten i beste velgående. Den intime husavisen er blitt et tidsskrift for allmenn – og samfunnsmedisin. Utposten er organisert som en egen stiftelse og har knyttet til seg et profesjonelt sekretariat. Det skjer ikke lenger at manus blir borte på vei fra redaktør til trykkeri og at det tar noen måneder før det kommer til rette! Og hvert 5. år skifter Utposten redaksjon. Hvert nye kull med redaktø-

rer har klart å gi Utposten aktualitet, samtidig som friskheten og nærheten til primærlegene er bevart. Og fortsatt er Utposten et lavterskel tilbud hvor kolleger kommer til orde og hvor kolleger oppdager gleden ved å skrive om sitt fag.

Det var en betydelig utfordring å bli forespurt om jeg ville være medredaktør i Utposten på begynnelsen av 1990-årene. Det ble opplevd som en anerkjennelse å få være med på laget gjennom 5 år. Det både varmet og gledet. Det var grunnleggende viktig å kjenne at erfaringer og tanker fra en utkantkommunelege var av interesse. Selv fra en utkant var erfaringsgrunnlaget både adekvat og valid for å ha meninger om og synspunkter på samfunn og helse. Og jeg hadde frihet til å si hva jeg ville si. Kommunelegestillingen er en plattform med betydelige frihetsgrader, og vi lever i et samfunn hvor vi har lov til å komme offentlig og åpent frem med våre tanker. Underlig nok ble gleden ved yringsfriheten nesten den viktigste erfaring fra redaktørtiden. Vi må ikke henfalle til å tro at yringsfriheten er så selvfølgelig at vi ikke trenger å ta vare på den. Den bevares kun ved å brukes!

Vi skrev mot et årtusenskifte. Vi diskuterte samfunnsendringer og endringer i helsetjenesten og undret oss over hva som ville komme.

Mye har skjedd på 30 år. Samfunnet har endret seg betydelig.

Distriktslegene er borte, nesten borte er også kommunelegene. Men vi har fått fastleger som med sitt listeansvar på mange måter er der hvor de gamle distriktslegene var når det galdt ansvar for en definert populasjon. Bare at den gangen var det geografiske grenser som definert den populasjonen legene hadde ansvar for. Og all spesialisthelsetjeneste tilbys nå fra foretak.

30 årganger med Utposten speiler denne utviklingen.

Velferdstaten er fullt utbygd, sterk statlige styring er tonet ned, istedet skal markedet lede veien videre. Samtidig er samfunnet blitt mer komplisert med økende differensiering i funksjonssystemer og økende spesialisering. Samfunnets fragmentering fortsetter. Både offentlig og privat virksomhet søker å tilpasse seg nye tider. Effektivisering, omstilling og omorganisering rir samfunnet som en mare, og fremstår som en av vår tids store epidemier. Hver ny omstilling synes å skape behov for minst to nye omstillinger innen kort tid. Omstillingene kaster stadig flere mennesker ut i situasjoner hvor de blir overflødige. For undertegnede var beskjeden fra Telenors nye konsernleder forleden et illustrerende og skremmende «høydepunkt»: «Telenor går med overskudd, men for å kunne møte morgendagens utfordringer må 1500 årsverk effektiviseres bort.» Nå heter det ikke engang at man skal si opp medarbeidere, nå skal årsverk effektiviseres bort. Og alle denne omorganisering skjer i en tid da samfunnsvitere spør om ikke Moderniteten er kommet så langt at utviklingen har mistet sin retning!

Individets muligheter og rettigheter er kommet i forgrunnen. Og individene møter den nye tid med å dra dit hvor de til enhver tid får den beste jobben eller den beste undervisningen, eller dit hvor det til enhver tid er best å være, eller dit hvor helsetjenesten antas å være best? Det er iøyenfalende hvor mye mer vi reiser nå enn tidligere. Vi er i ferd med – eller skal jeg si: vi står i fare for – å miste lokalsamfunnstilhørigheten. Kommunene betraktes av mange som leverandører av offentlige tjenester, ikke som et sted hvor man bor. Globalisering og individualisering er navnene som settes på disse endringene. Det er ikke vanskelig å spå at slike samfunnsendringer kan gi dårlige vilkår for helse og trivsel, og grobunn for sykdom. Vi trenger mer enn oppdatert beredskap innen smittevern for å demme opp mot virkningene av globaliseringen.

Det er ikke vanskelig å svartmale situasjonen.
Hvor er så lyspunktene?

Vi erkjenner, og tvinges til å innse at vi er avhengige av hverandre. Og det etiske imperativ om at vi alle har ansvar for alle er tydelig tilstede. Det gjelder å forløse slike krav og behov. Det spesialiserte moderne samfunnet, differensiert i funksjonssystemer fungerer kun dersom det finner måter og arenaer for kommunikasjon og samhandling. I vårt fag er distriktsmedisinteningen er slikt eksempel på samhandling. Det er så langt en god og nødvendig allianse mellom primærleger og akademi som ligger i bunnen her. Men navnet er enda ikke godt nok. Gjenspeiler dette at lokalsamfunnsdelen av det nye prosjektet ikke er godt nok definert og forstått? Her må det ligge betydelige utfordringer for kommende redaktører i Utposten!

De forhold som motiverte utgivelsen av Utposten er forandret. Videre –og etterutdanning er for lengst etablert og vi har bedre kontakt oss i mellom en tidligere. Vi kommuniserer sogar via veier som ikke fantes den gang. Internett og e-post er blitt alle manns eie. Men holder vi på å miste lokalsamfunnstilhørigheten? Og glemmer vi lokalsamfunnets fellesskap, verdier og gleder?

Den nye redaksjonen må spørre seg hva de vil med Utposten. En mannsalder har gått og en ny generasjon skal begynne å gjøre seg gjeldende. Hvilke ønsker og behov har neste generasjon primærleger? Hvilke metoder og muligheter har de for å komme på banen?

Utposten er et innarbeidet og tilgjengelige talerør. Måtte de bruke det og prege det på sin måte til glede for både leg og lærd.

Mitt ønske er at Utpostens skribenter og lesere vil prøve ut nærheten og tilhørigheten til lokalsamfunnet i tiden som kommer. Vi vet allerede at samhold og fellesskap fremmer helsen.

Eystein Straume